HE "CONSTANTIN BRÂNCUȘI" UNIVERSITY OF TÂRGU JIU
LETTERS AND SOCIAL SCIENCE SERIES - SUPPLEMENT

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775

1/2024 ***https://alss.utgjiu.ro***

FROM GREATER ROMANIA TO THE PEOPLE'S REPUBLIC OF ROMANIA. A JOURNEY THROUGH THE ROUGH TERRAIN OF ROMANIAN DEMOCRACY

Iulian PÎNIȘOARĂ
Lecturer PhD, "Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu

ABSTRACT: THE PERIOD BETWEEN 1918 AND 1948 IS ONE OF THE MOST COMPLEX AND DRAMATIC OF THE LAST TWO CENTURIES IN ROMANIAN HISTORY. IN THIRTY YEARS, ALL THE EFFORTS OF WESTERNIZATION AND MODERNIZATION THAT ROMANIAN SOCIETY HAD ACHIEVED SINCE THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY WERE UNDONE. THE DEMOCRATIZATION OF ROMANIA BEGAN WITH THE ADOPTION OF THE 1866 CONSTITUTION, WHICH REMAINED IN FORCE UNTIL 1923 WHEN A NEW FUNDAMENTAL LAW WAS PASSED, WITH ONLY SLIGHT CHANGES FROM ITS PREDECESSOR. THE SECOND CONSTITUTION WOULD HAVE A MUCH SHORTER LIFESPAN, BEING REPEALED AT THE BEGINNING OF 1938 WITH THE ADOPTION OF A NEW CONSTITUTION THAT MARKED THE START OF KING CAROL II'S PERSONAL REGIME. THIS CONSTITUTION REMAINED IN FORCE UNTIL SEPTEMBER 5, 1940, WHEN KING CAROL II SIGNED ROYAL DECREE NO. 3052 SUSPENDING THE 1938 CONSTITUTION. THEN, ON AUGUST 31, 1944, ROYAL DECREE NO. 1626 REINSTATED PROVISIONS FROM BOTH THE 1866 AND 1923 CONSTITUTIONS (THE RIGHTS OF ROMANIANS WERE RECOGNIZED BY THE PROVISIONS OF THE 1866 ACT, WHILE THE POWERS OF THE STATE WERE EXERCISED ACCORDING TO THE CONSTITUTIONAL NORMS OF 1923). THIS SITUATION LASTED UNTIL DECEMBER 30, 1947, WHEN KING MICHAEL I ABDICATED UNDER DURESS, AND LAW NO. 363 WAS ADOPTED, ESTABLISHING THE ROMANIAN STATE AS THE PEOPLE'S REPUBLIC OF ROMANIA. THE NEW CONSTITUTIONAL VOID WAS MUCH SHORTER, AS THE FIRST CONSTITUTION OF COMMUNIST ROMANIA WAS VOTED ON BY THE GREAT NATIONAL ASSEMBLY ON APRIL 13, 1948.
KEY WORDS: DEMOCRACY, CAROL I, PARLIAMENT, CAROL II, ELECTIONS, DICTATORSHIP

Potrivit Constituției din 1866, puterea legislativă era exercitată de către suveran și parlamentul bicameral denumit Reprezentațiunea Națională, puterea executivă era exercitată "în modul regulat prin Constituțiune", iar puterea judecătorească aparținea instanțelor judecătorești ale căror hotărâri erau pronunțate "în virtutea legei și se exercită în numele Regelui"[1]. Parlamentul era bicameral, alcătuit din Senat și Adunarea Deputaților. Pentru alegerea Senatului, corpul electoral era împărțit în două colegii iar pentru desemnarea membrilor Adunării Deputaților alegătorii erau distribuiți în patru, iar după revizuirea Constituției în trei colegii electorale în funcție de venituri sau de valoarea contribuțiilor plătite către stat. Orice lege trebuia dezbătută în parlament și mai apoi sancționată și promulgată de către rege, care putea să refuze sancționarea legilor (având, prin urmare, drept de veto absolut). Puterea executivă era exercitată de către rege prin intermediul miniștrilor pe care îi numea și îi

[1] Art. 32, 37 din Constituția din 1866 în Cristian Ionescu, Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente 1741-1991, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura C. H. Beck, București, 2016, pp. 460-461.

revoca din funcție potrivit dispozițiilor constituționale (art. 91), în timp ce persoana regelui era "neviolabilă" (art. 92), suveranul neputând fi trimis în judecată pentru actele guvernării. Responsabili deveneau miniștrii odată ce contrasemnau actele regelui. Nici un act al regelui nu era valabil dacă nu era contrasemnat de ministrul de resort. Acestea erau cele mai importante dispoziții constituționale privitoare la modul în care era reglementată exercitarea puterii legislative și a celei executive. Dreptul de inițiativă legislativă avea aceiași titulari, regele, Senatul și Adunarea Deputaților

Prevederea referitoare la inviolabilitatea suveranului a fost extrem de utilă întrucât "patimile" politice erau foarte mari la acea vreme. Imediat după ce, la 24 iulie 1876 a fost instalat guvernul Ion C. Brătianu, acesta a creat o comisie ce urma să ancheteze activitatea fostului guvern conservator condus de Lascăr Catargiu. Inițial au fost acuzați toți miniștrii, ulterior rămânând acuzați numai cinci, printre care și Lascăr Catargiu. În cele din urmă, la începutul anului 1878, la solicitarea lui Ion C. Brătianu, era votată retragerea tuturor acuzațiilor[2].

Foarte importantă a fost și reglementarea dreptului de veto absolut prin care suveranul se putea opune oricărei legi adoptate de parlament. Carol I a folosit însă acest instrument constituțional numai de trei ori în 48 de ani, în 1866, 1871 și 1872. Motivul pentru care nu s-a mai prevalat de dreptul de veto este expus de Tudor Drăganu în lucrarea sa, Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România până la 1916. Proiectele de lege îi erau prezentate suveranului pentru a fi înlăturate prevederile care nu erau pe placul acestuia sau pentru a fi retrase. În timp, parteneriatul dintre rege și liderii partidelor politice a devenit mai bună[3]. Carol a început să aibă o colaborare din ce în ce mai bună cu unii dintre liderii celor două partide politice, printre care Ion C. Brătianu sau Lascăr Catargiu.

Paradoxal poate, cea mai critică voce la adresa constituției a fost chiar cea a lui Carol, căruia aceasta îi conferise poziția predominantă în stat. A înțeles însă, și a dovedit asta în cei 48 de ani de domnie, că dispozițiile constituționale trebuie aplicate și în spiritul nu doar în litera lor, ferindu-se de a abuza de poziția sa în scopul obținerii unor beneficii personale. Carol își exprima opiniile despre constituție în celebra scrisoare publicată în ziarul german Augsburger Allgemeine Zeitung din 15/27 ianuarie 1871, în care aprecia că legea fundamentală era creația unor "oameni care și-au făcut educația lor politică și socială mai mult în străinătate, uitând cu desăvârșire împrejurările patriei lor, nu caută alta decât a aplica aici ideile de care s-au adăpat acolo, îmbrăcându-le în niște forme utopice, făcă a cerceta dacă se potrivesc sau nu. Astfel nefericita Țară, care a fost totdeauna îngenuncheată sub jugul cel mai aspru, a trecut deodată și fără mijlocire de la un regim despotic la cea mai liberală Constituție, precum nu o are nici un popor din Europa. După experiența făcută, cred că aceasta este o nenorocire cu atât mai mare, cu cât românii nu se pot lăuda cu virtuțile cetățenești ce se cer pentru o formă de stat cvasirepublicană"[4].

O critică asemănătoare era formulate de către Titu Maiorescu prin intermediul articolului său *În contra direcției de astăzi în cultura română*, publicat în revista Convorbiri

[2] Ion Mamina, Ion Bulei, Guverne și guvernanți (1866-1916), SILEX – Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L., București, 1994, pp. 43-44.
[3] Tudor Drăganu, Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România până la 1916, Editura Dacia, Cluj, 1991, pp. 308-309.
[4] Titu Maiorescu, Istoria Contemporană a României (1866-1900), Editura Universității Independente "Titu Maiorescu", București, 2002, p. 22.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775
1/2024 https://alss.utgjiu.ro

literare în anul 1868, articol în care denunța "viițiul de care este molipsită viața noastră publică, adecă lipsa de orice fundament solid pentru formele dinafară ce le primim"[5].

Cele două opinii foarte asemănătoare erau extrem de pertinente și surprindeau nu neapărat defectele constituției ci mai degrabă incongruențele dintre legea fundamentală și societatea ce urma să fie organizată pe bazele stabilite la 1866. Carol și-a permis o astfel de critică datorită poziției sale în stat. Nefiind om politic, neavând nevoie să-și cenzureze puntele de vedere pentru a nu deranja sensibilitățile opiniei publice, își permitea să exprime o poziție argumentată într-o chestiune extrem de importantă ca aceasta. La fel, Titu Maiorescu nu ezită să exprime opinii extrem de critice la adresa schimbărilor ce aveau loc în societatea românească, spirit critic pe care și-ar fi dorit să-l aibă cât mai mulți dintre oamenii politici ai vremii. Însă cei doi aveau dreptate. Era destul de greu de crezut că o constituție atât de modernă putea să transforme România într-un stat liberal și prosper din punct de vedere economic. Instituțiile politice liberale și eficiente sunt mai degrabă consecința unor prefaceri economice și sociale decât sursa acestora. Economia României era, cum se știe, preponderent agrară, cu o industrie ce se dezvolta extrem de timid. Agricultura era încă, în mare parte, de subzistență. Fără industrie și fără comerț orașele găzduiau un procent foarte mic din populație. Ori, școlile, universitățile, bibliotecile, teatrele, muzeele, librăriile se găsesc foarte rar sau deloc în mediul rural al vremii. Așa cum am mai spus, accesul la educație este încă limitat, nu mai vorbim de educația politică a românilor. Astfel de rațiuni stăteau la baza scepticismului celor doi. Extrem de implicat în toate problemele României din momentul în care a acceptat să-i devină domnitor, Carol a insistat, între altele, pentru dezvoltarea unei infrastructuri de cale ferată ce urma să ajute atât dezvoltarea industriei cât și a comerțului.

Dacă din perspectivă instituțională exercitarea puterii politice fusese creionată odată cu adpotarea Constituției din 1866, constituirea partidelor politice ca actanți principali ai vieții politice românești avea să se petreacă un pic mai târziu. Primul s-a organizat Partidul Național Liberal în 1875, iar Partidul Conservator s-a organizat în 1880. Cele două nu au fost singurele partide politice din timpul domniei lui Carol I, dar au fost singurele partide care au fost solicitate de Carol pentru a forma guverne. A creat astfel un sistem de guvernare bazat pe succesiunea celor două partide la guvernare, celebra "rotativă", fapt ce a generat o viață politică stabilă, fără crize politice notabile după 1871, cu excepția momentul 1907. Și atunci însă regele a știut să gestioneze situația, chiar dacă guvernul liberal a trebuit să facă apel la armată pentru stoparea răscoalelor ce cuprinseseră toată țara. În afara celor două partide ce aveau acces la guvernare, la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX, în România au mai funcționat și alte partide dintre care amintim Partidul Social-Democrat Muncitoresc din România (PSDMR), fondat în 1893, Partidul Conservator-Democrat fondat de Take Ionescu la începutul anului 1908 și Partidul Naționalist-Democrat fondat de Nicolae Iorga în 1910. Au mai existat și diverse fracțiuni care din când în când se desprindeau fie din Partidul Național-Liberal fie din Partidul Conservator.

După moartea lui Carol I lucrurile aveau să se schimbe. Mai ales după încheierea războiului succesorul său Ferdinand nu a reușit să se impună în fața partidelor politice așa cum o făcuse unchiul său, fiind dominat mai ales de șeful Partidului Național-Liberal Ion I. C. Brătianu. Numărul alegătorilor avea să crească odată cu reforma electorală din 1919 și adoptarea votului universal pentru populația masculină a țării și după unificarea procedurilor de vot ce s-au mai aplicat o perioadă de timp după crearea României Mari.

[5] Titu Maiorescu, Critice, volumul I, Editura Minerva, București, 2008, p. 139.

În anul 1923 avea să fie adoptată o nouă Constituție, însă aceasta nu aducea mari modificări în privința modului în care era pus în practică principiul separației puterilor în stat.

Evoluția României a fost însă marcată de două evenimente care la prima vedere par să nu fi avut prea mare importanță. Este vorba de moartea regelui Ferdinand (oficial aceasta s-a petrecut pe data de 20 iulie 1927) și de moartea lui Ion I. C. Brătianu. Dacă cei doi ar fi trăit până spre începutul celui de-al doilea război mondial, poate că România ar fi intrat în război împotriva Germaniei și nu alături de ea. Fără moartea primului, Carol al II-lea nu putea ajunge rege (și-a înlăturat fiul de pe tron, dar nu-și putea înlătura tatăl). Fără moartea celui de-al doilea ar fi avut încă un puternic adversar al venirii sale pe tron în afara lui Iuliu Maniu. Astfel de scenarii sunt însă perfect inutile.

Moartea lui Ferdinand avea să ducă la proclamarea ca rege a lui Mihai I care era minor, fiind nevoie de instituirea unei Regențe care să exercite în numele său prerogativele constituționale. Regența din componența căreia făceau parte principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și președintele Curții de Casație Gheorghe Buzdugan a avut o prestație destul de ștearsă, fiind mai degrabă unul dintre factorii care au permis revenirea lui Carol în țară.

Democrația românească, atâta câtă era, începea deja să își piardă din vigoare. Liderii principalelor partide politice se temeau de posibilitatea ca fostul principe Carol să încerce să revină în țară pentru a încerca să devină rege. Din acest motiv, guvernul Ion. I. C. Brătianu instalat după moartea lui Ferdinand a decis, între altele, declararea stării de asediu la nivelul întregii țări. Ori starea de asediu presupune limitarea unor drepuri și libertăți recunoscute cetățenilor prin constituție. Starea de asediu avea să devină însă aproape o normalitate în perioada următoare. Nu numai că utilizarea stării de asediu a sufocat democrația încă fragedă la noi, dar ea nu a reușit nici măcar să stopeze propaganda extremistă[6].

Odată cu creșterea numărului de alegători crescuse și numărul de partide politice care concurau pentru voturi în fața unui electorat vulnerabil. Lipsa de educație a fost la rândul ei una dintre cauzele pentru care democrația nu a reușit să reziste în România. Procentul mare al analfabetismului dar și lipsa de educație politică au cântărit enorm într-o țară care era încă în construcție. Ignorând pericolul, partidele politice au încercat să tragă toate foloasele posibile din această stare de fapt, dat atitudinea lor a fost fatală atât pentru ele, pentru democrație, cât mai ales pentru România însăși, pentru că românii au început să vadă în partidele politice sursa tuturor relelor ce se acumulau în viața lor și a țării[7].

Elocvente sunt și diferențele uriașe de procente obținute de partidele politice la alegerile organizate în perioada interbelică, dar și metodele utilizate frecvent de guvernele ce aveau datoria de a organiza aceste alegeri.

La 19 ianuarie 1922, de plidă, guvernul liberal condus de Ion I. C. Brătianu depunea jurământul iar regele Ferdinand dizolva parlamentul, alegerile fiind stabilite pentru luna martie. Interesant este faptul că anterior numirii lui Ion I. C Brătianu, regele Ferdinand îl desemnase pe Take Ionescu pentru a forma un nou guvern, în ziua de 17 decembrie 1921. Nu numai că suveranul nu a luat decizia de a dizolva parlamentul, ci acesta din urmă a s-a pronunțat printr-un vot de blam împotriva acestui guvern, Take Ionescu fiind nevoit să-și depună mandatul primit cu o lună înainte. Cu toate că reprezentanții mai multor partide, printre care Partidul Național, Partidul Țărănesc, Partidul Naționalist-Democrat, Partidul Poporului, Partidul

[6] Robert Adam, Două veacuri de populism românesc, Editura Humanitas, București, 2018, p. 145

[7] Sergiu Gherghina, Mihail Chiru, Cât de departe era România interbelică de democrație ? Un exemplu de manipulare a procedurilor electorale, în România interbelică: istorie și istoriografie, Editor Ovidiu Pecican, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010, p. 127.

Conservator-Progresist s-au întrunit și au alcătuit un comunicat prin care își manifestau nemulțumirea față de numirea unui guvern "de partid îndușmănut de opinia publică"[8], folosindu-se de instituțiile statului și de disensiunile din rândul opoziției, Partidul Național Liberal obținea 51,7% din voturi. Rezultatele au fost vehement contestate. Miza era mult mai mare. Noul parlament primise statut de Adunare Națională Constituantă, deci urma să intervină în textul Constituției. Numai că potrivit art. 128 al Constituției din 1866, procedura de revizuire prevedea că prima etapă în acest proces presupunea o inițiativă a unui parlament ordinar prin care acesta să "declare" necesitatea revizuirii anumitor prevederi ale Constituției. Ulterior aceasta, declarația, trebuia lecturată în parlament de trei ori la interval de 15 zile și adoptată de ambele camere. Apoi acestea erau dizolvate de drept și urmau a fi organizate noi alegeri, noul parlament urmând a proceda mai apoi, împreună cu regele, la modificarea efectivă a articolelor supuse revizuirii. Constituția a fost revizuită în cele din urmă, însă modificările nu au vizat elemente semnificative în privința funcționării autorităților publice centrale. Cea mai importantă măsură legislativă a guvernului Ion I. C. Brătianu a fost adoptată chiar spre sfârșitul legislaturii, în 27 martie 1926, când parlamentul a adoptat o nouă lege electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat care aducea ca inovație o primă de 10% (majoritară), pentru partidul ce reușea să obțină 40% din voturile exprimate.

Următoarele alegeri au avut loc în luna mai a anului 1926, la mai puțin de două luni de la instalarea guvernului Alexandru Averescu. Alegerile au prilejuit numeroase incidente violente, prezența instituțiilor de forță (armata și jandarmeria), precum și influențarea campaniei electorale de către acestea fiind considerate niște abuzuri specifice unui regim de fraudare constituțională[9]. Aurora, ziarul Partidului Țărănesc relata că "noi în lupta electorală nu mai întâlnim în calea noastră adversari politici. Pretutindeni numai armata și jandarmeria duc campanie împotriva partidelor noastre … un ordin îndrăzneț al d-lui general Ștefănescu, comandantul jandarmeriei, ne scoate de sub protecția legilor, ne interzice circulația, propaganda, tipărirea și răspândirea de manifeste, chiar publicarea listelor de candidați, iar pe alocuri depunerea listelor la tribunal. Jandarmul este transformat în arbitrul libertăților constituționale și aplicării legii electorale. Satele și orașele sunt isolate și imobilizate ca în vreme de război, iar ofițerii activi sunt întrebuințați în funcții de propaganda politică. Fruntașii noștri sunt arestați, candidații sunt stâlciți în bătăi și chiar împușcați"[10]. Viitorul, referindu-se și el la atmosfera din perioada respectivă, nota că "aceste alegeri au avut caracterul unei furturni ce a trecut deasupra întregii țări, măturând legalitatea, ordinea și chiar încrederea în legi și așezăminte"[11]. Ori chiar încrederea în legi și așezăminte, adică în instituții sunt principalele caracteristici ale unui regim democratic. Organizate într-o asemenea atmosferă, alegerile au fost câștigate, evident, de către guvern. Partidul Poporului a obținut 53,38% din voturi, în timp ce Partidul Național și Partidul Țărănesc participând la aceste alegeri în cartel, obțineau împreună 28,41% din voturi. Partidul Național Liberal înregistra al doilea cel mai slab rezultat din perioada interbelică – 7,52%[12].

Alegerile din 7 iulie 1927 au reprezentat o răsturnare greu de închipuit față de scrutinul din 1926, la scurt timp după învestirea guvernului Ion I. C. Brătianu și cu foarte puține zile

[8] Ioan Scurtu, Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Volumul II, Ferdinand I, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 111
[9] Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 167.
[10] Ibidem, p. 168.
[11] Ibidem.
[12] Sergiu Gherghina, Mihail Chiru, op. cit., p. 131.

înainte de moartea regelui Ferdinand. Ingerințele Jandarmeriei și ale prefecților, prezente și de această dată, nu au mai fost semnalate în oficiosul Partidului Național Liberal. Liberalii aproape că și-au înzecit zestrea electorală din 1926, obținând 62,72% din voturi, Partidul Național-Țărănesc (rezultat din unirea naționalilor cu țărăniștii în 1926) înregistra un rezultat de 22,45% în timp ce câștigătorul din urmă cu un an, Partidul Poporului a fost votat de această data de doar 1,96% din membrii corpului electoral care s-au prezentat la vot[13].

În 1928 avem din nou alegeri și odată cu ele o nouă repoziționare a electoratului. Acestea erau organizate de guvernul țărănist condus de Iuliu Maniu, instalat după demisia lui Vintilă Brătianu și a guvernului liberal. Evident, Regența a emis și decretul de dizolvare a parlamentului alegerile având loc la sfârșitul primei jumătăți a lunii decembrie. Partidul Nnațional Țărănesc obținea 79,25%, Partidul Național Liberal doar 6,67%, iar Partidul Poporului obținea 2,25%, cam cu o jumătate de procent mai mult decât cu un an în urmă[14].

Următoarele alegeri au avut loc în primele zile ale lunii iunie 1931. Carol al II-lea devenise rege al României, guvernul era condus de Nicolae Iorga iar Ministerul de Interne de Constantin Argetoianu. PNL obținea 48,86% din sufragii în timp ce PNȚ doar 14,9%[15].

Peste numai un an românii aveau să fie chemați încă odată la vot. Scorurile celor două partide se inversau în raport cu cele obținute la scrutinul anterior. Astfel, Partidul Național Țărănist obținea 41,51% din voturi iar Partidul Național Liberal numai 14%[16]. Ziarul Viitorul aprecia că "România n-a cunoscut alegeri mai violente și mai sângerease decât alegerile făcute de guvernul național-țărănist de astăzi de sub președinția d-lui Vaida"[17].

La sfârșitul anului 1933 Alexandru Vaida-Voevod demisiona iar în locul său Carol al II-lea îl numea pe I. G. Duca. Totodată era emis și decretul de dizolvare a parlamentului, alegeriile fiind stabilite pentru ultimele zile ale anului 1933. Guvernul era decis să-i împiedice pe legionari să-și realizeze campania electorală. Mai mult, a luat decizia, cu acordul regelui, de a desființa Garda de Fier, decizie contestată de toți liderii partidelor politice din opoziție[18]. Alegerile au fost câștigate de liberali care au obținut 52,01% din voturi în timp ce Partidul Național-Țărănesc obținea doar 14,2% din sufragii. Acesta avea să fie doar al doilea parlament care avea să-și ducă mandatul până la capăt după cel ales în 1922. Decizia privind desființarea Gărzii de Fier avea să-i fie fatală lui I. G. Duca, asasinat de legionari în gara de la Sinaia.

Această luptă politică avea să ducă la erodarea credibilității partidelor ce au asigurat guvernarea României între cele două războaie. Prin moartea celor doi lideri, Ion I. C. și Vintilă Brătianu, liberalii aveau să-și piardă o parte din forța și vitalitatea lor. Naționalii și țărăniștii, adversarii lor, chiar dacă s-au unit în 1926, nu au reușit să formeze un partid foarte unitar. Carol al II-lea, care se pronunțase încă din tinerețe pentru creșterea rolului monarhului în viața politică în detrimentul partidelor politice, a făcut tot posibilul pentru slăbirea acestora. Din PNL s-a desprins o disidență grupată în jurul lui Gheorghe Brătianu, fiul lui Ion I. C. Brătianu. Se va numi PNL-Gheorghe Brătianu. De partea cealaltă, alături de PNȚ va apărea în alegeri și Partidul Țărănesc (N. Lupu). Aceste disidențe obțineau câte 5, 6 procente în alegeri, astfel de rezultate nefiind deloc de neglijat câtă vreme pragul electoral era în acea vreme de numai 2%.

[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.
[17] Ioan Scurtu, Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Volumul III, Carol al II-lea, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 139.
[18] Ibidem, p. 163.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775
1/2024 https://alss.utgjiu.ro

Consecințele războiului și mai apoi ale crizei economice începute în 1929 au dat naștere unor atitudini din ce în ce mai ostile, față de liberali în special, și unui extremism din ce în ce mai viguros, mai ales de dreapta. Instabilitatea politică, lupta permanentă dintre principalele partide politice au dus la scăderea credibilității lor. A avut de câștigat, o vreme, extrema dreaptă[19]. Regimurile lui Mussolini sau Hitler erau frecvent prezentate ca exemple de bună guvernare.

Sentimentul că toate nereușite societății se datorează partidelor politice era alimentat din toate părțile. Carol al II-lea era hotărât să speculeze disputele intra- și interpartinice în interesul său. Primul semn în acest sens a fost învestirea, la 18 aprilie 1931, a unui guvern condus de Nicolae Iorga, cunoscut pentru profundele sale sentimente monarhice. Din guvern făceau parte personalități precum juristul Constantin Hamangiu, agronomul Gheorghe Ionescu-Sisești, medicul Ioan Cantacuzino și matematicianul Victor Vâlcovici. Într-o scrisoare pe care a înmânat-o liderilor partidelor politice Iorga aprecia că guvernul pe care-l conducea, unul "fără caracter de partid", ar fi trebuit să beneficieze de sprijinul respectivelor partide[20]. Dintre aceste partide politice, L.A.N.C. își manifesta entuziasmul pentru o guvernare "în afară și fără partide" și cu o poziție dominantă a regelui[21].

Atunci când erau sesizate probleme grave, precum starea disperată a învățătorilor, neplătiți de luni de zile, Iorga aprecia că era de fapt vorba de o diversiune din partea partidelor politice[22].

Într-un articol publicat în cotidianul Calendarul, Nichifor Crainic pleda pentru înlocuirea partidelor politice cu organizații profesionale după modelul adoptat de Italia fascistă, justificându-și opțiunea prin faptul că "mentalitatea partidelor politice apare ruginită, înțepenită în forme în care realitățile vii refuză să mai încapă. Politicienii joacă în aer, fără postamentul solid al țării sub călcîi."[23]. Iar în altă parte Crainic postula "… Moartea democrației române va veni sigur, categoric și fatal, de la curentele sănătoase creștine și naționaliste în necontenită creștere azi"[24].

Tot Nichifor Crainic, tot în Curentul și cu același ton, scria "a preconiza azi refacerea unor partide care și-au demonstrat neputința de a crea și rapacitatea pentru a sfîrși în frînturi suspendate de ambiții și pofte personale înseamnă a conspira la perpetuarea democrației politicianiste, înseamnă a încerca să transformi agonia democrației în agonia României"[25].

Nae Ionescu exprima și el un punct de vedere asemănător celui enunțat de Crainic. Ionescu aprecia că "viața politică normală ne poate duce la un moment dat, principial cel puțin, la înlăturarea partidelor politice"[26].

Și Mihail Manoilescu aprecia că partidele politice nu își mai justificau existența. Acesta aprecia că "partidele sunt organisme perimate care și-au încheiat cariera în ziua în care toate țările sufragiul universal a fost realizat și unde libertatea cetățenilor este completă"[27].

[19] Robert Adam, op. cit., p. 172
[20] Ioan Scurtu, Istoria românilor ..., Carol al II-lea, p. 119.
[21] Ibidem.
[22] Ibidem, p. 127.
[23] Zigu Ornea, Anii treizeci. Extrema dreaptă românească, Ediția a IV-a, Editura Cartea Românească, p. 39.
[24] Ibidem, p. 40.
[25] Ibidem.
[26] Ibidem, p. 41
[27] Ibidem, p. 45.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775
1/2024 https://alss.utgjiu.ro

Exasperat de realitățile politice din România Cioran avea să scrie, în 1934, "Democrația a cultivat numai tendințele centrifugale ale tineretului … Dictatura are cultul forței. O forță amorțită nu poate fi dezmorțită decît prin forță"[28].

În timpul campaniei electorale pentru alegerile din 1933, Grigore Trancu-Iași afirma că "este mai vinovat acel care aplică în viața politică românească formula austriacă «divide et impera». Scopul? Dictatura!", în timp ce, în contrapartidă, L.A.N.C. se plasa de partea desființării "dictaturii partidelor"[29].

La 4 februarie 1933 era adoptată legea pentru autorizarea stării de asediu, potrivit căreia guvernul putea decreta starea de asediu generală sau parțială, în orice moment ar considera oportună o astfel de măsură, pentru un termen de cel mult șase luni, în baza legii din 10 decembrie 1864 cu modificările și completările ulterioare. Consiliul de Miniștri avea să stabilească modalitatea de partajare a atribuțiilor ce urmau a fi exercitate de către autoritățile militare și de cele civile în legătură cu ordinea publică[30].

La scurt timp era adoptată și Legea pentru reprimarea unor noui infracțiuni contra liniștei publice potrivit căreia era pedepsită cu închisoare între 5 și 10 ani chiar și "simplul fapt al asociației oricare ar fi durata asociației sau numărul membrilor ei, precum și orice înțelegere de a prepara sau executa chiar o singură crimă, determinată în contra unei persoane sau în contra proprietății, ori în contra siguranței Statului, când prin acea crimă se tinde, fie la instalarea prin violență a dictaturii unei clase sociale asupra alteia, sau pentru suprimarea prin violență a unei clase sociale, sau în general pentru răsturnarea în mod violent a ordinei sociale existente în România"[31].

La 7 aprilie 1934 era promulgată Legea pentru apărarea ordinei în stat, prin care se instituiau măsuri ce puteau fi adoptate împotriva oricăror grupări politice care "vor prepara sau săvârși acte de violență organizată, care pun în pericol siguranța ordinei politice de Stat, sau a ordinei sociale", precum și împotriva oricărei grupări politice "care în propaganda sau în acțiunea lor organizează sau recurg la formațiuni de luptă înarmată"[32] măsura instituită prin această lege fiind aceea a dizolvării grupării politice respective.

Toate aceste măsuri vizau partidele și grupările politice extremiste însă ele au fost utile regelui și în disputa cu partidele politice care-i criticau deciziile politice și formulau acuzații împotriva camarilei[33].

De o mare importanță a fost și legea pentru simplificarea serviciilor publice și pentru luarea unor măsuri economice sau financiare urgente, promulgată și publicată în Monitorul Oficial în ziua de 9 iulie 1934. Potrivit acestei legi, în perioada vacanțelor parlamentare și până cel târziu la 15 noiembrie 1934, guvernul era "autorizat" să adopte diverse măsuri prin decrete regale emise în baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri[34].

Discuțiile privind modificarea Constituției începusetă încă din anul 1934, însă mai toate partidele politice erau ostile unui asemenea demers. În consecință, liderii partidelor politice din

[28] Ibidem, p. 46.
[29] Ioan Scurtu, Istoria românilor ..., Carol al II-lea, p. 161.
[30] Cristian Ionescu, op. cit., p. 746.
[31] Ibidem, p. 751
[32] Ibidem, p. 756
[33] Ioan Scurtu, Istoria românilor ..., Carol al II-lea, p. 179.
[34] Cristian Ionescu, op. cit., p. 760.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775
1/2024 https://alss.utgjiu.ro

opoziție au avut o întâlnire cu ocazia căreia au căzut de acord cu organizarea unei campanii publice împotriva oricăror modificări constituționale[35].

Dezbaterea privind modificarea Constituției a continuat și în anul următor. Cu ocazia înființări Partidului Național-Creștin prin fuziunea dintre L.A.N.C și Partidul Național-Agrar al lui Octavian Goga, acesta spunea că "Partidul Național-Creștin crede în lupta pentru păstrarea neștirbită a prestigiului regalității. Noi sântem monarhici și vrem ca regele să stăpânească țara (…) cine se ridică împotriva lui este un dușman."[36].

Agonia și moartea democrației românești aveau aveau să se petreacă foarte rapid. După demisia guvernului Octavian Goga, Carol al II-lea a învestit un nou guvern în fruntea căruia se afla patriarhul Miron Cristea.

La 11 februarie era instituită starea de asediu care, potrivit textului decretului-lege urma să fie ridicată atunci "când se va crede oportun"[37]. A doua zi era publicat în Monitorul Oficial decretul pentru revocarea convocării corpului electoral, decizie considerată ca fiind necesară "având în vedere starea sufletească creată în țară prin întețirea luptelor de partid"[38]. Istrate Micescu a scris proiectul noii Constituții. Acesta a fost aprobat de către Consiliul de Miniștri pe 24 februarie 1938. Pe 24 februarie Constituția a fost supusă referendumului. S-au înregistrat 4297581 de voturi pentru și 5483 împotrivă.[39]

Potrivit art. 30 din Constituție "Regele este Capul Statului". Puterea legislativă urma a fi exercitată de către rege prin Reprezentanța Națională. Regele sancționa și promulga legile. Acesta putea refuza sancționarea. Inițiativa legislativă aparținea regelui. Puterea executivă era încredințată tot regelui care o exercita prin guvernul său. Puterea judecătorească era exercitată de organele ei, iar hotărârile judecătorești se pronunțau în virtutea legii și erau executate în numele regelui[40].

Apoi, la 31 martie 1938 era emis decretul-lege pentru dizolvarea tuturor asociațiilor, grupărilor sau partidelor politice, iar la jumătatea lunii decembrie 1938 era emis un nou decret-lege prin care era înființat Frontul Renașterii Naționale care devenea "singura organizație politică din România"[41].

Regimul Carol al II-lea s-a încheiat destul de repede la 5 septembrie. Constituția era suspendată iar a doua zi Carol al II-lea trecea prerogativele regale fiului care devenea regele Mihai I. Acesta va avea o prezență mai degrabă simbolică în viața politică. Rolul primordial îi va reveni lui Ion Antonescu, cel care avea să înlocuiască denumirea de Cap al statului cu cea de Conducător.

La 14 septembrie era emis Decretul-Regal nr. 3151 prin care statul român devenea Stat Național Legionar, iar a doua zi era instalat un nou guvern. A fost una dintre cele mai neinspirate decizii ale lui Antonescu. Violența a devenit un lucru obișnuit. Promotorii săi erau legionarii. Momentul culminant a fost reprezentat de asasinarea, la sfârșitul lunii noiembrie 1940, a unor oameni politici dintre care cei mai cunoscuți erau Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. La sfârșitul lui ianuarie legionarii erau înlăturați de la guvernare. Antonescu nu mai avea să rămână nici el la putere decât până în august 1944.

[35] Ioan Scurtu, Istoria românilor ..., Carol al II-lea, pp. 180, 190.
[36] Iibidem, p. 196.
[37] Cristian Ionescu, op. cit., p. 784.
[38] Ibidem, p. 769.
[39] Ioan Scurtu, Istoria românilor ..., Carol al II-lea, pp. 235-236.
[40] Cristian Ionescu, op. cit., p. 775.
[41] Ibidem, p. 863.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775
1/2024 ***https://alss.utgjiu.ro***

Următoarea și ultima etapă a fost apropierea foarte rapidă a României de comunism. La 6 martie 1945 era instalat primul guvern procomunist în România. Un alt moment decisiv a fost reprezentat de alegerile din 19 noiembrie 1946. Potrivit rezultatelor oficiale, grosolan falsificate, alegerile au fost câștigate de Blocul Partidelor Democratice. Actul final a fost reprezentat de abdicarea regelui Mihai I și transfomarea României din monarhie în Republică Populară, la 30 decembrie 1947.

ISSN-E: 2457-4775 ~ ISSN-L: 2457-4775

1/2024 ***https://alss.utgjiu.ro***

BIBLIOGRAFIE

Adam, Robert, Două veacuri de populism românesc, Editura Humanitas, București, 2018.

Drăganu, Tudor, *Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România până la 1916*, Editura Dacia, Cluj, 1991.

Ionescu, Cristian, *Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente 1741-1991*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura C. H. Beck, București, 2016.

Maiorescu, Titu, Critice, volumul I, Editura Minerva, București, 2008.

Maiorescu, Titu, *Istoria Contemporană a României (1866-1900)*, Editura Universității Independente "Titu Maiorescu", București, 2002.

Mamina, Ion, Bulei, Ion, *Guverne și guvernanți (1866-1916)*, SILEX – Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L., București, 1994.

Ornea, Zigu, Anii treizeci. Extrema dreaptă românească, Ediția a IV-a, Editura Cartea Românească, 2015.

Pecican, Ovidiu, Editor, România interbelică: istorie și istoriografie, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010.

Scurtu, Ioan, Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Volumul II, Ferdinand I, Editura Enciclopedică, București, 2004.

Scurtu, Ioan, Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Volumul III, Carol al II-lea, Editura Enciclopedică, București, 2004.